

Tornionjoen osayleiskaava-aluetta koskevat seuraavat merkinnät (jotka on avattu tarkemmin liitteessä 1):

Länsi-Lapin käytävä ja Revontulentie

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti tärkeä kansainvälinen liikennekäytävä.

Revontulentietä kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä, jonka maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin, liikenneympäristön laatuun sekä luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristöarvoihin. Maankäytön suunnittelussa on otettava huomioon korkealuokkaisen maantien, rautatien sekä energia- ja tietoliikennejoh-tojen tilavaraukset ja rajoitukset ympäröivälle maankäytölle.

Kuntakeskusten kehittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan rajakuntien keskusten muodostamaa kokonaisuutta, johon kohdistuu yhteisiä alueidenkäyttöllisiä kehittä-misen tarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Aluetta tulee kehittää asumisen ja palveluiden yhteistoiminnallisena kokonaisuutena. Alueen suunnittelussa tulee turvata asuin- ja elinympä-ristön laatu sekä otettava huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriperintöarvot.

Matkailun vetovoima-alue, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan matkailun ja virkistyksen vyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäyttöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Aluetta tulee kehittää matkailupalvelukohteiden, maaseutumatkailun, palvelujen ja reitistöjen yhteistoiminnallisena kokonaisuutena alueen pää-käyttötarkoitusten kanssa yhteen sopivalla tavalla. Kulttuuriperintö-, maisema- ja luontoarvoja tulee vaalia matkailun vetovoimatekijöinä.

Maaseudun kehittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäyttöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Pysyvän asutuksen sijoit-tumista tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Joukkoliikenteen kehittämiskäytävä / yhteystarve

Merkinnällä osoitetaan joukkoliikenteen kehittämiseen liittyvät yhteystarpeet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta sekä varata riittävät alueet vaihtoliikenteeseen ja pysäköintiin.

Taajamatoimintojen alue

Merkinnällä osoitetaan asumiseen ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle rakentamis-alueita, pääväyliä pienempiä liikenneväyläalueita, virkistys- ja puistoalueita sekä erityisalueita.

Keskuskylä

Merkinnällä osoitetaan alueita, joilla pyritään säilyttämään tai joille suunnitellaan maaseudun peruspalveluita ja joita voidaan pitää sopivina rakentamisalueina.

Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Teollisuusalue /-kohde

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittäviä teollisuustoimintojen alueita.

Maa- ja metsätalousvaltainen alue

Merkinnällä osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätaloukseen tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää pääasiallista käyttö-tarkoitusta sanottavasti haittaamatta ja luonnetta muuttamatta myös muihin tarkoituksiin.

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta

Merkinnällä osoitetaan alueita, jotka on tarkoitettu pääasiassa maa- ja metsätalouden harjoittamiseen, joille suuntautuu ulkoilupai-neita ja joille on tarkoitus sijoittaa ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi polkuja tai ulkoilureittejä levähdys- ja muine tukialueineen.

Poronhoitoalueen raja

Merkinnällä osoitetaan poronhoitoalueen rajan sijainti Lapissa.

Paliskunnan raja / esteita

Merkinnällä osoitetaan paliskuntien välinen raja tai esteita.

Moottorikelkkailu- ja ulkoilureiitit tulee suunnitella niin, että ne risteävät mahdollisimman harvoissa kohdissa paliskunnan esteaidan tai muun pysyvän poroaidan kuten työ- ja laidunkierroaidan ja että porojen kulku aidan läpi reitin kohdalta pyritään estämään.

RM Matkailupalvelujen kohde

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittäviä matkailupalveluiden alueita, kuten matkailu- ja lomakeskuksia, lomakyliä, leirintäalueita tai muita vastaavia matkailua ja majoitusta palvelevia toimintoja.

V Virkistysalue

Merkinnällä osoitetaan pääasiassa ulkoilu- ja retkeily- sekä urheilu- ja virkistystoiminnan alueita

Alueen virkistys-, maisema- ja luontoarvot huomioon ottava metsätalous on sallittua.

EN Energiahuollon kohde

Merkinnällä osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoalueita varten varattuja alueita.

ET Yhdyskuntateknisen huollon kohde

Merkinnällä osoitetaan yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevia laitoksia kuten jätevedenpuhdistamoita ja vesilaitoksia.

SL Luonnonsuojelualue / -kohde

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita tai kohteita

SR Rakennussuojelukohde

Merkinnällä osoitetaan kirkkolailla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita tai kohteita.

Suunnittelussa on turvattava kohteen / alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sopeuttaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

SR1 Rakennussuojelukohde

Merkinnällä osoitetaan kirkkolailla tai rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita tai kohteita.

SUOJELUMÄÄRÄYS:

Suojelukohteen kulttuurihistoriallisten arvojen heikentäminen on kielletty. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovitaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

ma Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue / kohde

Alueen suunnittelussa on turvattava merkittävien kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen.

un UNESCO:n maailmanperintökohde

Merkinnällä osoitetaan Struven ketjuun kuuluvat kolmiomittauspisteet suojavyöhykkeineen.

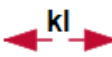

Alueen suunnittelussa tulee edistää maailmanperintökohteeksi nimeämisen perusteena olevien arvojen säilymistä ja hoitoa.

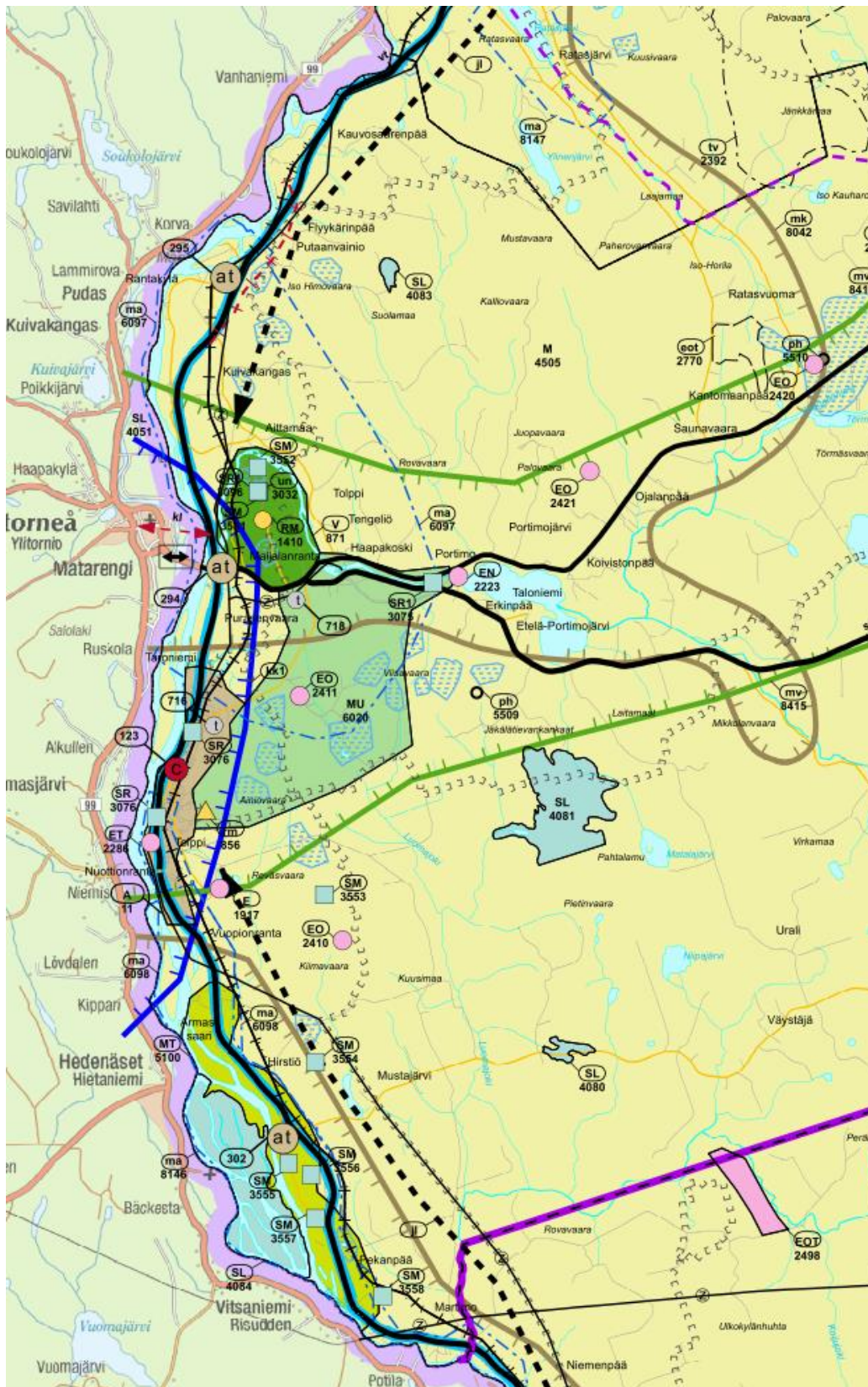
SM Muinaismuistoalue / -kohde

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain nojalla suojeltuja maakuntakaavaan valittuja alueita tai kohteita. Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (295/63) nojalla rauhoitettuja.

Tärkeä tai vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue

Aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjaveden laatu ja määrä eivät niiden vaikutuksesta heikkene.

- vt** Valtatie Moottorikelkkailureitti
- kt** Kantatie Rajanylityspaikka
- st-->kt** Tieluokan nosto st-->kt
- st** Seututie
- kl** Kevyenliikenteen väylä,
yhteystarve
- ** Päärata
- |- + -** Päärata, ohjeellinen
*KOHDEKOHTAINEN SUUNNITTELMÄÄRÄYS:
 Kaulinrannan kohta: Uusi päärratalinjaus tulee suunnitella
 siten, että rakentamisella ei vaaranneta alueen pohjavesiä.*

8 (20)

OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMA

LIITE 1: Maakuntakaavan määräykset

Ylitornion läntinen osa kuuluu valtakunnallisesti tärkeään kansainväliseen liikennekäytävään, Länsi-Lapin käytävään ja Revontulentiehen.

Länsi-Lapin kehityskäytävä suuntautuu Tornio-Haaparannasta valtakunnan rajaa mukaillen Enontekiön kautta Jäämerelle. Käytävä sitoo liikenteeseen, logistiikkaan, elinkeinotoimintaan ja rajayhteistyöhön perustuen läntisen Lapin kunnat toiminnallisesti yhteen sekä yhteistyöhön Ruotsin puolen kuntien kanssa. Länsi-Lapin käytävä sisältää vision pohjoiseen Norjaan suuntautuvasta ratayhteydestä.

Kehityskäytävän sisällä Tornionlaakso muodostaa itsessään rajayhteistyö-, matkailu- ja liikennevyöhykkeen. Suomen puolella liikenteen rungon muodostavat vt 21 (E 8) sekä päärata Tornioista Kolariin. Rajanylityspaikkoja on Torniossa, Ylitorniolla ja Pellossa. Revontulentie on virallinen matkailutie. Pohjoiskalotin liikenneväylät kulkevat alueen kautta, mikä on mahdollistanut logistiikka-alan kehittymisen. Lisäksi alueella on merkittävä rakentamisen alan yritystoimintaa. Alkutuotannon, matkailun ja muun pienyritystoiminnan osuus työpaikkojen kokonaismäärässä on merkittävä eikä varsinaisia teollisia suuryrityksiä ole.

Tornionlaakso kulttuurimaisemineen ja sijainti Ruotsin rajalla ovat luoneet tunnetun ja omaperäisen tornionlaaksolaisen kulttuuri-identiteetin, jossa kansainvälisyys ja yrittäminen ovat luonnollinen osa asukkaiden jokapäiväistä elämää. Tornionlaakson matkailun vetovoimatekijöinä korostuvat maisema-, luonto- ja kulttuuriperintöarvot sekä mahdollisuudet perinteiseen virkistyskalastukseen.

Kehittämisperiaate: Suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin, liikenneympäristön laatuun sekä luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin.

Suunnittelualueeseen kuuluu myös seudullisesti merkittävä, valtakunnan rajan ylittävä kehittämisen kohdealue (kk1 Ylitornio-Övertorneå).

Alue käsittää Ylitornion ja Övertorneån kuntakeskusten alueet. Kehittämisperiaatemerkinällä osoitetaan Ylitornion ja Övertorneån (Matarengin) keskusten muodostamaa kokonaisuutta, johon kohdistuu yhteisiä alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Kuntakeskuksissa on vakiintunutta yhteistoimintaa, jonka edelleen kehittäminen vahvistaa keskusten seudullista asemaa. Toiminnallisen ja alueidenkäytöllisen yhteistyön tiivistäminen asumisen, palvelujen ja matkailun kehittämisessä monipuolistaa alueen kehittämisedellytyksiä.

Tornionlaakson arvokkaat maisema-, luonto- ja kulttuuriperintökohteet toimivat alueen vetovoimatekijöinä.

Kehittämisperiaate: Aluetta kehitetään asumisen ja palveluiden yhteistoiminnallisena kokonaisuutena. Suunnittelussa turvataan asuin- ja elinympäristön laatu ja otetaan huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriperintöarvot.

Portimojärven länsipäässä on Portimokosken voimalaitos (EN2223). Vesivoimalaitoksen teho on 10 MW ja sähköntuotanto keskivesivuonna 30 GWh/a. Kehittämisperiaatteena on turvata voimalaitoksen toimintaedellytykset.

Maakuntakaavassa suunnittelualueelle on merkitty kolme kylää (at): Aavasaksa (at294), Kaulinranta (at295) ja Kainuunkylä (at302).

Aavasaksa (ma6097) on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys, kansallismaisema ja maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

Aavasaksa on Suomen tunnetuimpia luonnonnähtävyyksiä. Aavasaksan laelta avautuvat näkymät pitkälle vaara- ja tunturimaisemiin, metsäisille maille ja jokivarsien rantaviiljelysten ympäröimiin kyliin. Aavasaksan vaaran jyrkkä profiili erottuu tunnusomaisena muiden vaaranlakien joukossa.

Voimakkaat vastakohtaisuudet tekevät Aavasaksan maisema-alueen näkymät erityisen vaikuttaviksi. Tornionjokilaakson alavaa viljelymaisemaa ja vanhaa vaurasta asutusta kehystävät vaarojen tummat huiput. Asutus sijoittuu tasaiseen jokilaaksoon ja viljelykset rajautuvat metsäisiin vaaranrinteisiin.

Arvokkaaseen maisema-alueeseen sisältyy kaksi maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. Kuivakankaalla, Kaulinrannan Rantakylässä ja Marjosaarella on säilynyt vanhaa rakennuskantaa aivan Tornionjoen rantatörmän tuntumassa. Pihapiirit ovat muodostuneet nauhamaisesti joen ja kylätien väliin. Marjosaarellakin asutus on rantavyöhykkeellä ja viljelysalueet saaren sisäosissa. Taroniemen ja Purasenvaaran pienet kylät sijaitsevat noin kilometrin etäisyydellä toisistaan Aavasaksan ja Ylitornion keskustaajaman välissä. Kylissä on säilynyt komeita vanhoja pihapiirejä asuin- ja talusrakennuksineen. Ranta- ja tulvaniityt sijaitsevat kylien ja Tornionjoen välissä.

Aavasaksa oli tunnettu matkailukohde jo 1800-luvun lopulla. Keskiyön aurinko tuo matkailijoita kesäisin Aavasaksan huipulle, talvisin matkailijat tulevat hiihtämään ja laskettelemaan. Aavasaksan kruununpuiston matkailurakennukset muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009, SR1 3098). Tunnetuin rakennus on Aavasaksan laelle vuonna 1882 pystytetty Keisarinmaja. Struven ketjun kolmiomittauspiste Aavasaksan näköalatornissa kuuluu Unescon maailmanperintökohteisiin (un 3032).

Aavasaksan maisema-alerajaukseen sisältyy myös RKY 2009 -kohde Kristineströmin kartano (SR 3075).

Alueella on myös muinaismuistokohteita (SM 3551, SM 3552). Alue kuuluu Länsi-Lapin ja Revontulentien kehityskäytävään. Maisema-alue kuuluu Ylitornio – Pello järviolueiden matkailun vetovoima-alueeseen, matkailun ja virkistysalueen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8415) sekä Aavasaksa – Kantomaanpää – Turtola maaseudun kehittämisen kohdealueeseen (mk 8042). Aavasaksan laelle on osoitettu virkistys-/matkailukohde Aavasaksa (rm 1410). Aavasaksan virkistysalue (V 871) yhtyy Ainionvaara – Aavasaksan maa- ja metsätalousvaltaiseen alueeseen, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU 6020). Maisema-alueella sijaitsevat keskuskylät Aavasaksa (at 294) ja Kaulinranta (at 295).

Kehittämisperiaate: Säilytetään maisemakokonaisuuden arvo. Kehitetään ja tuetaan maisemanhoitoa. Aavasaksan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet säilytetään ja Tornionlaakson arvokkaiden kyläympäristöjen ominaispiirteitä vaalitaan. Uudisrakentaminen sovitetaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja maisemaan. Turvataan muinaismuistokohteiden säilyminen.

Tornionjokilaakso (ma 6098) Torniossa ja Ylitorniolla on valtakunnallisesti arvokasta maisema- aluetta.

Tornionjokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ulottuu Tornion kaupungin pohjoispuolelta lähelle Ylitornion keskustaajamaa.

Tornionlaakso on laakea ja avara. Joen uoma on leveä. Maisematilaan kuuluvat olennaisesti myös Ruotsin puolen ranta-alueet. Suuret niittysaaret ovat leimaa-antavia. Tornionjokilaakso edustaa seudun vanhinta ja vakiintuneinta kulttuurimaisemaa. Komea, vanha rakennuskanta kuvastaa kylien vaurautta. Kulttuurimaisema on selväpiirteistä. Rannassa on alava tulvaniittyalue, ylempänä kumpuilevat pellot. Asutus on sijoittunut nauhamaisesti joen ja tien varsille. Vanhin ja komein rakennuskanta on tien ja joen välissä.

Ala-Vojakkalan Oravaisensaaren ja Kainuunkylän arkeologisten kaivausten perusteella vanhimmat pysyvän asutuksen merkit on varmuudella ajoitettu 1000- ja 1100-luvuille. Maataloutta on harjoitettu tulvanalaisilla viljavilla mailla. Jokivarsi oli jo varhain tiheästi asuttua aluetta. Myös kalastus on ollut huomattava elinkeino. Jokilaaksossa on kulkenut kauppareittejä ja Oravaisensaari oli yksi keskuspaikoista keskiajalla ja 1500-luvulla.

Arvokkaita vanhoja pihapiirejä säilyneine rakennuksineen on Tornionlaakson molemmin puolin pitkin jokivartta. 1800-luvun ja 1900-luvun alun komeat talonpoikaistalot neliöpihoineen sekä pappilat ja koulurakennukset ovat keskeinen osa kulttuurimaisemaa.

Maisema-alueella on valtakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita (RKY 2009) Tornionjoen jokivarsiasutus Ylitornionlaakso (ma 8146) sekä Kukkolankosken kalakenttä (SR 3112) j. Maakunnallisesti merkittävänä kohteena (RKY 1993) on osoitettu Karungin kirkon ja pappilan ympäristö (SR 3086). Karungin kirkko ja tapuli on suojeltu kirkkolain nojalla.

Maisema-alueen rajaukseen sisältyy maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Vojakkalan kylä ja Tornionjoen kulttuurimaisema-alue (RKY 1993).

Alueella on muinaismuistolain mukaisia kohtia: Oravaisen saari (SM 3562), SM 3559, Lassheikin pahta (SM 3555), Kierivaaran pohjoisrinne (SM 3557) ja Kannala (SM 3556).

Maisema-alue kuuluu Länsi-Lapin käytävän ja Revontultenttien kehityskäytävään. Matkailun vetovoima-alueeksi, matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeksi on maakuntakaavassa osoitettu Kukkolankoski – Matkakoski (mv 8414). Alue on myös maaseudun kehittämisen kohdealuetta Liakka – Kainuunkylä (mk 8037). Maisema-alueella keskuskyliä ovat Kukkola (at 464), Karunki (at 462 ja Kainuunkylä (at 302).

Kehittämisperiaate: Säilytetään maisemakokonaisuuden arvo. Kehitetään ja tuetaan maisemanhoitoa. Alueen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat ominaispiirteet ja merkittävät kohteet säilytetään ja uudisrakentaminen sovitetaan perinteiseen ympäristöön. Pellot ja niityt pyritään pitämään avoimina. Turvataan rakennussuojelukohteiden ja muinaismuistokohteiden säilyminen.

Tornionjoen jokivarsiasutus (ma8146) on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY2009).

Kainuunkylän – Armassaaren – Nuotiorannan alue muodosti Tornionlaakson keskiaikaisen asutuksen ydinalueen. Alueella on tehty arkeologisia kaivauksia, jotka osoittavat, että siellä on ollut pysyvää asutusta jo 1060-luvulta lähtien. Kainuunkylän vanhimmat asuinrakennukset ovat peräisin 1700-luvulta. Kainuunkylän komea talonpoikaisrakentaminen sijoittuu harvakseltaan nauhamaisesti kylätien varteen. Kylän rakennuskanta säästyi poikkeuksellisesti kokonaisuudessaan Lapin sodan tuhoilta toisen maailmansodan loppuvaiheessa.

Kainuunkylässä ja Armassaarissa vanhojen kantatalojen pihapiirit komeine 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolen talonpoikaisrakennuksineen sijoittuvat avoimessa maisemassa näkyville paikoille joen törmälle tai vaaran rinteeseen. Vanhimmat asuinrakennukset eli pytingit on sijoitettu pääty jokeen päin ja nuoremmat joen suuntaisesti. Neliömäiseen pihapiiriin kuuluu useimmiten myös toinen asuinrakennus "kesä- tai mäkipuoli", talli, navetta sekä aitat kylätien toisella puolella. Aitat ovat kaksi- tai jopa kolmekerroksisia vilja-, liha- ja vaateaittoja. Paakas- eli leipomatuvat sekä läpiajettavat porttirakennukset ovat hävinneet. Karjaa varten taloilla on ollut myös kesänavetat tai -kentät. Pihan ulkopuolella ovat saunat, kellarit ja riihet. Suuret alavat niittysaaret kylien kohdalla joissa ovat talojen laidunsaaria. Jokea reunustavien vaarojen takana ovat suuret asumattomat erämaat, metsät ja suoalueet.

Kainuunkylän saaret ovat myös luonnonsuojelualuetta (SL 4084). Pekanpään, Kainuunkylän ja Nuotiorannan alueella on erityisen runsaasti arvokkaita perinnebiotooppeja. Alue sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Tornionjokilaakso (ma 6098). Alueella on myös muinaismuistolain mukaisia kohtia: Lassheikin pahta (SM 3555), Kierivaaran pohjoisrinne (SM 3557) ja Kannala (SM 3556).

Kehittämisperiaate: Alueen kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat piirteet säilytetään ja uudisrakentaminen sovitetaan perinteiseen ympäristöön. Pellot ja niityt pyritään pitämään avoimina. Turvataan muinaismuistokohteiden säilyminen.

Liakka-Kainuunkylä (mk8037) on seudullisesti merkittävää maaseutualuetta.

Alue ulottuu Tornion keskustan pohjoispuolelta Torniojokilaaksoa myötäillen Liakasta Ylitornion Kainuunkylään asti. Tornionlaakso on perinteistä vahvaa maaseutuelinkeinojen vyöhykettä. Lähempänä Tornion kaupunkia asutus on muuttunut omakotitalopainotteiseksi. Hyvät liikenneyhteydet mahdollistavat työssäkäynnin kaupungissa.

Kehittämisperiaate: Alueella säilytetään ja kehitetään monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Loma-asutuksella tuetaan maaseudun pysymistä asuttuna ja edistetään matkailu- ja ohjelmapalveluiden kehittämistä.

Aavasaksa-Kantomaanpää-Turtola (mk8042) on myös seudullisesti merkittävää maaseutualuetta.

Maaseudun kehittämisen kohdealue sijaitsee Tornionlaaksossa ja ulottuu Ylitornion kuntakeskuksen pohjoispuolelta aina Pellon Turtolaan asti. Alue on perinteistä monipuolisten maaseutuelinkeinojen vyöhykettä.

Kehittämisperiaate: Alueella säilytetään ja kehitetään monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Loma-asutuksella tuetaan maaseudun pysymistä asuttuna sekä edistetään matkailu- ja ohjelmapalveluiden kehittämistä.

Kainuunkylä (mt5100) on myös seudullisesti merkittävä maatalousalue.

Alue sijaitsee Ylitornion kuntakeskuksesta etelään Tornionjoen varressa. Vuonna 2009 alueella oli yhteensä 15 maatilaa ja eläimiä yhteensä lähes 700. Alue sisältyy Liakka – Kainuunkylä maaseudun kehittämisen kohdealueeseen (mk 8037).

Kehittämisperiaate: Turvataan peltojen säilyminen maatalouskäytössä.

Ainiovaara-Aavasaksa (MU6020) on seudullisesti merkittävä ulkoilualue.

Alue sijaitsee Ylitorniolla kirkonkylän itäpuolella, sisältäen Ainiovaaran, Eteisen Rovavaaran ja Jyppyrän alueet. Alue yhdistää Ainiovaaran ja Aavasaksan alueet reittiverkon kautta yhtenäiseksi virkistys- ja matkailualueeksi.

Alue sisältyy Ylitornio – Pello järviolueiden matkailun vetovoima-alueeseen, matkailun ja virkistys- ja matkailun kehittämisen kohdealueeseen (mv 8415). Ainiovaarassa on virkistys-/matkailukohde (rm 856). Alueen sisällä on useita pohjavesialueita ja maa-ainestenottoalue (EO 2411).

Kehittämisperiaate: Kehitetään alueen ulkoilu- ja virkistyskäyttöä Aavasaksan kehittämissuunnitelman (2011) mukaisesti.

Ylitornio-Pello järviolueet (mv8415) on seudullisesti merkittävä matkailualue.

Matkailun vetovoimavyöhyke sisältää Ylitornion ja Pellon kuntakeskukset sekä Ainiovaaran, Aavasaksan, Ylitornion ja Pellon järviolueet ja Pellon vihreän pysäkin. Vyöhykkeellä on runsaasti matkailun vetovoimatekijöitä ja matkailupalveluja.

Kehittämisperiaate: Kehitetään kokonaisuuden matkailullista vetovoimaa. Kehitetään matkailu- ja ohjelmapalveluita kuntakeskuksiin, kyliin sekä Aavasaksalle ja Ritavaaraan. Kehitetään ylivaltakunnallista luonto-, kalastus-, metsästys- ja kulttuurimatkailun yhteistyötä Ruotsin kanssa.

Aavasaksa (RM1410) on myös maakunnallinen matkailukohde.

Noin 10 km Ylitornion kirkonkylästä pohjoiseen Tengeliöjoen rajaamalla Aavasaksan vaaralla sijaitsee matkailukeskus, jolla on matkailu- ja virkistystoimintoja sekä valmis kehittämissuunnitelma (Aavasaksan MasterPlan 2011).

Vaaralla sijaitsevat kaksi mökkikylää, ravintola sekä laskettelurinne ja hiihtoladut. Vaaran ympäri kiertää 4 km pitkä luontopolku upeissa kansallismaisemissa. Vaaralta näkyvät myös Övertorneån ja Ylitornion muodostama yhteinen kehittämisalue.

Aavasaksan vaara – Aurinkovaara on tunnettu myös perinteisistä juhannusjuhlista. Aavasaksan juhannuksen kulta-ajat sijoittuvat 1950-luvulle, jolloin Tornionlaakson matkailuyhdistys alkoi järjestää niitä ammattimaisesti. Nykyään juhannusjuhlat ovat muuntautuneet Aawastockiksi.

Aavasaksalla on merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja luonnonarvoja sekä muinaisjäännöksiä. Vaara on yksi Lapin kolmesta kansallismaisemaksi luokitelluista kohteista.

Alue kuuluu Länsi-Lapin kehityskäytävään ja sijaitsee Revontulentien tuntumassa. Aavasaksa sisältyy Ylitornio – Pello järvialueet matkailun vetovoima-alueeseen, matkailun ja virkistyskehittämisen kohdealueeseen (mv 8415) ja sijaitsee virkistysalueella (V 871).

Kehittämisperiaate: Kehitetään alueen vetovoimaa hyödyntävä ympärivuotinen matkailukohde. Suunnittelussa otetaan huomioon Aavasaksan poikkeukselliset maisemalliset, kulttuurihistorialliset ja luontoarvot.

Tornionjoki-Muonionjoki (SL4051) on Natura-alue. Kainuunkylän saaret (SL4084) kuuluvat sekä Naturaan että lintuvesien suojeluohjelmaan.

Maakuntakaavan mukaan suunnittelualueelta löytyvät seuraavat muinaismuistot:

- Aavasaksa, Aavaaksan näköalatorni, Aurinkokallio (SM3551)
- Heikinvaara (SM3552)
- Huitaperi (SM3554)
- Kannala (SM3555)
- Kierivaara (pohjoisrinne) (SM3556)
- Lassheikin pahta (SM3557)
- Rovakangas (SM3558)

Seuraavat kulttuuriympäristöt on esitetty alueelle:

- Kristineström ja Ainola (SR1 3075): Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009):

Kristineströmin sahan päärakennus 1700-luvun lopulta on esimerkki Perä-Pohjolan ahaustoiminnan varhaisvaiheisiin ja puutavarayhtiöiden maanomistukseenittyvästä rakennusperinnöstä Lapissa. Ainoana rakennuksena alueella on säilynyt patruunantalo 1700-luvun lopulta.

Anders Kurt osti Kristineströmin vuonna 1849 ja harjoitti sahatoimintaa vuoteen 1901. Vuosina 1896–1903 Kristineströmissä toimi yksityinen kansakoulu. Porilainen Rosenlew AB tuli osakkaaksi yhtiöön 1910 ja osti tilan kokonaan 1931. Tilalla harjoitettiin maanviljelystä ja karjataloutta vuoteen 1950 asti. Toisen maailmansodan aikana Rovaniemen lastenkoti sijoitettiin Kristineströmin kartanoon ja 1941 siellä toimi Ristellan Toipilaskoti kenraali K.M. Walleniuksen johdolla. Alue sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Aavasaksan maisemanähtävyyalueeseen (ma 6097).

Ainolan erämaahuvila 1900-luvun alusta on myös edustava esimerkki Perä-Pohjolan sahaustoiminnan varhaisvaiheisiin ja puutavarayhtiöiden maanomistukseen liittyvästä rakennusperinnöstä Lapissa. Torasjärven rannalla sijaitseva Ainolan erämaatilan yhtenäinen, jugendvaikutteinen rakennusryhmä 1900-luvun alusta muodostuu tornillisesta päärakennuksesta, pienemmästä asuinrakennuksesta, kaksikerroksisesta asuinaitasta, pitkästä makasiinirakennuksesta, aitasta, navetasta ja isosta kalustovajasta. Rannassa on uimahuone ja venevaja.

Kehittämisperiaate: Turvataan rakennussuojelukohteiden säilyminen. Uudis- ja lisärakentaminen kohteiden lähiympäristössä sovitaan sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.

- Aavasaksan Kruununpuiston matkailurakennukset (SR1 3096): Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009) ja laki rakennusperinnön suojelemisesta (Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta 480/85):

Aavasaksa on yksi maamme varhaisimmista ja tunnetuimmista näköalapaikoista ja sillä on merkittävä sija maamme käsittelevässä matkakirjallisuudessa. Maupertuis'in retkikunta teki Aavasaksalla mittauksiaan 1736–1737. Valtio osti vaaran lakialueen 1878 ja rakennutti sille koristeellisen hirsisen Keisarinmajan 1882–1883 (H.E. Saurén).

Keisarinmajan läheisyydessä on Tornioista 1950-luvulla siirretty apteekin jugend-kioski.

Aavasaksan paviljonki on alkuaan 1920-luvulta. Vaaran laella on myös 1960-luvulla rakennettu punatiilinen näkötorni, josta avautuu panoraamamaisema Tornion- ja Tengeliönjokien laaksoon. Muut turismia palvelevat rakennelmat, kuten ulkoilmanäyttämö, ovat myöhempiä.

Kehittämisperiaate: Turvataan rakennussuojelukohteen säilyminen. Uudis- ja lisärakentaminen kohteen lähiympäristössä sovitetaan sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.

- UNESCO-kohde Aavasaksa (un3032): Unescon yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta:

Aavasaksalla sijaitseva Struven kolmiomittausketjun piste (Aavasaksa) mitattiin vuonna 1845. Mittauspiste merkittiin kallioon kaiverretulla ristillä. Merkki sijaitsee nyt vuonna 1969 rakennetun näköalatornin alla. Aavasaksan mittauspisteen suoja-alueen kooksi on määritelty 50 m säde (halkaisija 100 m) pisteen ympärille.

Struven ketju on kymmenen maan läpi kulkeva kolmiomittausketju Pohjoisen jäämeren ja Mustanmeren välillä. Ketjun tarkoitus oli selvittää maapallon tarkka koko ja muoto. Mittaukset kestivät 40 vuotta ja ne saatiin päätökseen vuonna 1855. Ketjussa on yhteensä 265 pistettä, joista 34 parhaiten säilynyttä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkainta on valittu suojeltaviksi Unescon maailmanperintöluetteloon vuonna 2005. Mittausketjun varren kansoja yhdistävänä maailmanperintökohteella nähdään olevan teknistieteellisen arvon lisäksi myös yleismaailmallista arvoa.

Aavasaksan alue sisältyy Ylitornio – Pello järviolueiden matkailun vetovoima-alueeseen, matkailun ja virkistyskeittämisen kohdealueeseen (mv 8415) sekä Aavasaksa – Kantomaanpää – Turtola maaseudun kehittämisen kohdealueeseen (mk 8042).

Kehittämisperiaate: Suunnittelussa edistetään Unescon maailmanperintökohteen arvon säilymistä ja hoitoa. Kehitetään opastusta.

Ylitorniolla on kaksi teollisuusaluetta, jotka sivuavat suunnittelualuetta (t715 Ylitornion teollisuusalue ja t718 Jaukkurinperä, uusi teollisuusalue).

Aavasaksa (V871) on merkitty maakunnallisesti merkittäväksi virkistysalueeksi.

Aavasaksa sijaitsee Ylitornion kuntakeskuksesta noin 10 km pohjoiseen. Sen korkeus on 242 m merenpinnasta, ja se on selvästi lähiseudun vaaroja korkeampi. Vaaralla sijaitsee kaksi mökkikylää, ravintola sekä laskettelurinne ja hiihtoladut. Vaaran ympäri kiertää 4 km pitkä luontopolku upeissa kansallismaisemissa. Lähtö ja paluu ovat Kruununpuiston sisäänkäynniltä. Polku kiertää vaaran ympäri. Polku valmistui vuonna 2002 ja sen varrella on informaatiotauluja alueen kasvillisuudesta ja maaperästä. Aavasaksan laelta avautuva kansallismaisema ja keskiyön aurinko ovat vetäneet matkailijoita puoleensa jo useita vuosisatoja. Aavasaksalla on ansiokkaat perinteet matkailukohteenä ja potentiaalia nousta nykyistä vahvempaan asemaan. Se vaatii selkeästi muista keskuksista erottuvaa profiilia ja yritysten kasvavaa roolia kohteen kehittämisessä. Aavasaksan matkailun kehittämissuunnitelmassa on tarkasteltu Aavasaksan aluetta laajempaan kokonaisuutena. Mukana ovat

Ainiovaara, Ylitornion järvikylät, Aavasaksan ja Ainiovaaran välinen maastoalue, jokialueet sekä matkailuun liittyvät elementit Ruotsin puolelta Övertorneån kunnasta. Ainiovaara, hiihtostadion ja Karemajoen alue nostetaan tulevaisuuden kehittämisen kohteeksi. Suunnitelman mukaan Ylitornion keskustan palveluita hyödynnetään ja tavoitteena on saada uusi informaatio-, kauppaa- ja palvelukeskus taajaman pohjoisosaan.

Aavasaksa kuuluu Länsi-Lapin kehityskäytävään ja sijaitsee Revontulentien tuntumassa. Alue sisältyy Ylitornio – Pello järvialueiden matkailun vetovoima-alueeseen, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8415) sekä Aavasaksa – Kantomaanpää – Turtola maaseudun kehittämisen kohdealueeseen (mk 8042). Alueella on matkailupalvelukohde (rm 1410), RKY 2009 kohteet Unesco-kohde (un 3032), rakennussuojelukohde (SR 3096) sekä muinaismuistokohteita (SM 3555, 3556). Alueella on pohjavesialueita. Lisäksi alueella kulkee moottorikelkkareitti.

Kehittämisperiaate: Kehitetään virkistys- ja urheilukäyttöä kuntakaavoituksella. Rakentaminen toteutetaan korkeatasoisesti sovittaen alueen poikkeuksellisiin kulttuurihistoriallisiin sekä luonto- ja maisema-arvoihin. Turvataan rakennussuojelukohteen sekä muinaismuistokohteiden säilyminen.